

De „trawanten“ van het kasteel Vredenburg

Een oplossing

In *Oud-Utrecht*, juli 1978 wordt op blz. 78 de vraag opgeworpen naar de betekenis van het woord trawant, ook wel trouvant of trouwant gespeld.

In het *Woordenboek der Nederlandse Taal*, dl. 17, 1e stuk, kl. 2181-2184 wordt dit woord behandeld. Allereerst wordt ook hier de negatieve betekenis van bedelaar, landloper, handlanger e.d. genoemd, zoals Verwijs en Verdam, *Middelnederlandsch Woordenboek*, dat ook geeft.

Het *W.N.T.* geeft echter ook de betekenis van „lijf-wacht“, hellebaardier“, „hoge dienaar“ en „gerechtsdienaar“ (kl. 2182-2184). Deze betekenissen worden bewezen met aanhalingen uit verschillende 16e eeuwse teksten, o.a. Marnix, *Biëncorf*, Erasmus, *Lof der Zotheid*, Hooft, *Tacitus*.

De oorsprong van het woord moet worden gezocht in het latijn en oud-frans. Het latijnse werkwoord *trudere* (duwen, (ver)drijven) betekende in het middeleeuwse latijn verdrijven, uitbannen en soms opsluiten. Het er op aansluitende zelfstandig naamwoord *trutanus* (*trutanus* of *trudannus*) betekende zwerver of vagebond en werd in het oud-frans als *truant* of *trudant* geschreven.

In de Utrechtse tekst lijkt mij de betekenis van *hellebaardier* in functie op het kasteel Vredenburg wel zeer waarschijnlijk. De „turwantencameren“ of „tarwantencameren“ zijn vermoedelijk wachtlokalen geweest in plaats van dievenhokken, maar de laatste betekenis blijft mogelijk (zie verder in de tekst).

In de 16e eeuwse Spaanse huurlegers kwamen nog al wat hellebaardiers voor, ook bij de niet-Spaanse onderdelen, zoals bij de Duitse huurtroepen. Sommige hellebaardiers dienden ook als lijfwacht van hoge officieren. Het *W.N.T.* noemt hen in deze functie op grond van 17e en 18e eeuwse teksten. In G. Parker, *The Army of Flanders and the Spanish Road, 1567-1659* (Cambridge 1975) worden ze ook als zodanig genoemd: zie Appendix B, blz. 274-275.

Overigens is de functie van politiedienaar ook mogelijk. Had de schout zijn bureau soms in het kasteel?

Onduidelijk blijft of het woord in de 16e eeuw ineens een zoveel gunstiger betekenis heeft gekregen. De negatieve duiding van landloper etc. bleef gelijktijdig gehandhaafd. In de vertaling van Erasmus *Lof der Zotheid* zou het woord trawant-dienaar ook wel ironisch bedoeld kunnen zijn. Het lijkt mij dan ook niet onwaarschijnlijk dat het gebruik van trawant voor hellebaardiers e.d. toch als een enigszins negatieve

groepsaanduiding gezien moet worden. En dat is voor die periode wel begrijpelijk. De gerechtsdienaren, politieambtenaren, waren so wie so al niet populair en hun rol bij de opsporing en vervolging van kettters maakte hen niet geliefder. De aanwezigheid van de Spaanse huursoldaten, andere landsaarden niet uitgezonderd, was een der voornaamste grieven tegen het bewind in Brussel (resp. Madrid).

P. van Hees

MAANDBLAD
oud-utrecht

51e jaargang - nummer 10 - oktober 1978

Voorzitter:

A. H. R. Hoogezand, Zandpad 87, Breukelen, tel. (03462) 2362.

Secretaris:

D. P. Snoep, p/a Centraal Museum, Agnietenstraat 1 Utrecht, tel. (030) 315541.

Penningmeester:

J. F. J. Hoeting, Tempellaan 3, De Bilt, tel. (030) 760645, girorekening 575520.

Administratie:

mevr. M. Uittenbogaard-van Terwisga, Titus Brandsmalaan 17, Vleuten, tel. (03407) 1986.

Redactie:

G. J. Röhrner, p/a Alexander Numankade 199, Utrecht, tel. (030) 711814.

C. H. Staal, Zuilenstraat 3 bis, Utrecht, tel. (030) 315328.

A. H. M. van Schaik, Turkooislaan 124, Utrecht, tel. (030) 887532.

E. de Jong, Kromme Nieuwe Gracht 45, Utrecht.